

Strategies for building a decent society in the Islamic Republic of Iran using the SWOT-SWARA technique

Mahdi Rahmati^{*1} | Mohammad Rahim Eivazi² | Ali Morshedi Zad³

Research Paper

Received:
22 October 2023
Accepted:
11 November 2023

Abstract

The present study has identified the strategies for building a decent society in the Islamic Republic of Iran using the SWOT matrix structure and the fuzzy riding technique. This research was done according to the practical purpose and from a mixed approach based on the descriptive-analytical method. The statistical population of the research included the number of 12 experts related to the subject of the research. After carrying out library studies, items related to the fourfold structure of the SWAT matrix were identified and the importance and intensity of its impact in an uncertain environment were investigated by forming an expert panel. The preliminary results of the research showed that the benefit of talented and efficient human capital, the existence of rich mineral and energy resources, are important strengths, unbalanced development in different parts of the country, environmental problems and limited water resources are important weaknesses, the processes of accepting the values of the revolution in Collective notions and the reduction of global resource reserves, considering the huge amount of Iran's resources compared to other countries, are considered as important opportunities and the processes of intensifying the enemy's combined war, and the attempt to reduce the values of the Iranian society, as important threats in the path of creating a decent society. Also, the results showed that strengths prevail over weaknesses and threatening factors prevail over opportunity-creating factors and the influence of the internal environment is far higher than the external environment. Therefore, based on the analysis, offensive strategies (in 7 cases), competitive strategies (in 13 cases), conservative strategies (in 5 cases) and defensive strategies (in 11 cases) were formulated and presented.

Keywords: Strategy, Decent Society, Islamic Republic of Iran, SWOT.

1. Phd student, Department of Political Sciences, Shahed University, Tehran, Iran.
2. Professor, Faculty of Governance, University of Tehran, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Department of Political Sciences, Shahed University, Tehran, Iran.

راهبردهای ساخت جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از تکنیک SWOT-SWARA

مهدی رحمتی^{۱*} | محمد رحیم عیوضی^۲ | علی مرشدی زاد^۳

چکیده

مطالعه حاضر به شناسایی راهبردهای ساخت جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ساختار ماتریس SWOT و همچنین تکنیک سوارای فازی پرداخته است. این تحقیق باتوجه به هدف کاربردی و از یک رویکرد آمیخته بر مبنای روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل تعداد ۱۲ نفر از خبرگان مرتبط با موضوع پژوهش بوده است. پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای گویه‌های مرتبط با ساختار چهارگانه ماتریس سوات شناسایی و با تشکیل پل خبرگی میزان اهمیت و شدت تأثیرگذاری آن در محیط غیرقطعی بررسی شد. نتایج اولیه پژوهش نشان داد، بهره‌مندی از سرمایه انسانی مستعد و کارآمد، وجود منابع معدنی و انرژی سرشار، از نقاط قوت مهم، توسعه نامتوازن در بخش‌های مختلف کشور، مشکلات زیست‌محیطی و محدودیت منابع آب از نقاط ضعف مهم، فرایندهای پذیرش ارزش‌های انقلاب در انگاره‌های جمعی و کاهش ذخایر منابعی جهانی باتوجه به حجم عظیم منابع ایران نسبت به سایر کشورها به‌عنوان فرصت‌های مهم و فرایندهای تشدید جنگ ترکیبی دشمن و تلاش برای کاستن از ارزش‌های جامعه ایرانی، به‌عنوان تهدیدهای مهم در مسیر ایجاد جامعه شایسته است. همچنین نتایج نشان داد، نقاط قوت بر نقاط ضعف و عوامل تهدیدکننده بر عوامل فرصت‌آفرین چیرگی دارد و تأثیرگذاری محیط داخلی به مراتب از محیط خارجی بالاتر است؛ لذا بر اساس تحلیل‌های انجام شده، استراتژی‌های تهاجمی (در ۷ مورد)، استراتژی‌های رقابتی (در ۱۳ مورد)، استراتژی‌های محافظه‌کارانه (در ۵ مورد) و استراتژی‌های تدافعی (در ۱۱ مورد) تدوین و ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: راهبرد، جامعه شایسته، جمهوری اسلامی ایران، SWOT.

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. Mehdirahmati1985@gmail.com

۲. استاد تمام، دانشکده حکمرانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ra.eivazi@yahoo.com

۳. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. morshedizad@shahed.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

انسان به‌عنوان یک موجود اجتماعی به اراده و به انتخاب خود، زندگی در اجتماع را باهدف تأمین منافع مادی و معنوی برگزیده و لذا باید در جامعه این منافع تأمین شود. جامعه‌ای که بتواند این منافع و مصالح مادی و معنوی انسان را تأمین کند، جامعه شایسته است. در واقع جامعه‌ای شایسته محسوب می‌شود که در آن امنیت روانی، امنیت جانی، امنیت اقتصادی، امنیت مالی، امنیت اجتماعی و امنیت معنوی تأمین شده باشد (علوی تهرانی، ۱۳۹۷، ص ۳۵). ایده جامعه شایسته توسط مارگالیت^۱ در سال ۱۹۹۸ مطرح شد و بر اساس دیدگاه وی، جامعه شایسته جامعه‌ای است که در گروه‌ها و نهادهایی که در آن جامعه حضور دارند احترام متقابل وجود داشته باشد. در جامعه شایسته، نهادها و عوامل دولتی خود را در جایگاه یک خدمتگزار فرض نموده و خدماتی شایسته را به افراد جامعه ارائه می‌دهند؛ بنابراین جامعه شایسته بر اساس آزادی شرافتمندانه بنا شده و موجب افزایش اعتماد در سطح جامعه می‌شود. در این بین، اعتماد را می‌توان به‌عنوان یک فرایند انتقالی در نظر گرفت که منجر به ایجاد یک تعامل و واکنش همسان از سوی افراد جامعه می‌شود؛ به‌عبارت‌دیگر، افراد جامعه نیز با در نظر گرفتن شاخص خدمتگزاری، در کنار نهادها و عوامل دولتی به ایجاد یک جامعه شایسته کمک می‌کنند (گلاس^۲، ۲۰۱۹، ص ۸) در جامعه شایسته، حداقل‌هایی مانند دستمزد مناسب، احترام، حیا^۳ و نجابت^۴ در روابط متقابل در سطح جامعه و مراقبت‌های بهداشتی معرفی شده و تنها معیاری فروتنانه و حداقلی را برای زیست اجتماعی تعیین می‌کند. در حکومت غیردینی، معیار شایستگی در چارچوب خاص آن نظام تعریف می‌شود و ممکن است این ملاک‌ها و معیارها از نظر حکومت دینی مردود باشد. مدیریت امروز در غرب، بر پایه دانش و علم و تجربه استوار است. در این نگاه، فردی می‌تواند بالاترین مقام حکومتی و شاغل متفاوت را متصدی شود که با آشنایی هر چند اندک به قانون حاکم بر آن جامعه، در خدمت مبانی حکومت غربی قرار گیرد (اسپافوره و همکاران، ۲۰۱۸، ص ۱۹). از این رو، مهم‌ترین وجه افتراق مدیریت اسلامی با مدیریت‌های رایج در غرب، بحث ارزش‌هاست. در هیچ یک از انواع حکومت‌های غربی، سخن از وجود ارزش‌ها، تعهد و شایستگی روحی و اخلاقی مطرح نیست. هر

1 Margalit

2 Glos

3 Modesty

4 Nobility

5 Sapsford

فعالیت و اقدامی در سطح جامعه که مقبولیت داشته باشد، به صورت ذاتی مطلوب قلمداد می‌شود؛ اما زمانی که کنش و واکنش‌ها در سطح جامعه بدون ترسیم هدف و فرایندهای دستیابی به آن انجام شود، مسائل و چالش‌های متعددی در هر یک از زمینه‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی، آموزشی، مدنی و... ایجاد و به طور عملی، خروجی و نتایج مشخصی از تلاش‌های انجام شده دریافت نمی‌شود (گنجعلی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۹۹). در این بین برای شناخت بایدها و نبایدهای جامعه شایسته، توجه به دو رویکرد مختلف و غیرموازی حائز اهمیت است. رویکرد اول باید محاسن و معایب را در سطح جامعه شناسایی و مورد توجه قرار دهد و رویکرد دوم باید علاوه بر شناسایی پتانسیل محیط جغرافیایی و تهدیدات دشمنان و بدخواهان در بیرون از جامعه، سطح اهمیت و همچنین مسائل و موضوعات اساسی آینده جامعه را مورد بازبینی قرار گرفته و متناسب با آن، سیاست‌های متنوعی پیشنهاد شود. با توجه به اینکه تاکنون در خصوص راهبردهای جامعه شایسته پژوهشی انجام نشده است، توجه به مسائل موضوعی از اهمیت دوچندان برخوردار است. مطابق تأکید متخصصین علوم گوناگون و همچنین فرایندهای ثبت شده در چارچوب ساختار دینی، دوراندیشی، تفکر، تدبیر و تعقل همواره به عنوان توصیه‌های اساسی و کلیدی در ترسیم یک جامعه تراز، مورد تأکید قرار گرفته است. به همین دلیل، رسیدن به جایگاه شایسته مستلزم داشتن برنامه راهبردی در سطح جامعه است. چنانچه اهداف و خروجی‌های مورد نظر در ایجاد جامعه شایسته، تعریف مشخصی نداشته و برای تحقق آن برنامه‌ای ترسیم نشده باشد، نمی‌توان ادعا نمود که حرکت در راه رسیدن به یک جامعه شایسته در حال انجام است. به همین دلیل شناخت وضعیت موجود و بررسی محیط‌شناسی برای آگاهی از نقاط قوت و ضعف در درون جامعه و همچنین تهدیدات و نقاط فرصتی که بیرون از جامعه تمرکز دارد، می‌تواند شناخت راهبردهای دستیابی به یک جامعه شایسته را تسهیل نماید. بررسی مطالعات نشان داد، تاکنون مطالعه مستقلی برای تعیین راهبردهای جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران صورت نگرفته است و ساختارهای ارائه شده، عموماً معطوف به کشورهای غربی بوده است که بدون در نظر گرفتن ارزش‌های اخلاقی و دینی بوده است و نتایج بیان شده را نمی‌توان به صورت کامل به جمهوری اسلامی ایران تعمیم داد؛ لذا مسئله این پژوهش، عدم شناخت راهبردهای جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران است.

مبانی نظری پژوهش

جامعه شایسته، جامعه‌ای است که نهادها و شهروندان همگرایی زیادی با یکدیگر داشته و به صورت متقابل خواهان عزتمندی و دستیابی به اهداف خود هستند. بسیاری از نظریه‌پردازان بر این فرآیند توافق دارند که ایجاد یک جامعه شایسته بیش از ایجاد یک جامعه عادلانه ضروری است. تمایز آشکاری بین جامعه شایسته و جامعه عادل تأیید می‌کند. مفهوم جامعه شایسته، لزوماً با مفهوم حقوق مرتبط نیست. حتی جامعه‌ای که مفهوم حقوقی نداشته باشد، می‌تواند مفاهیم شرافت و تحقیر را برای یک جامعه شایسته توسعه دهد. برای ایجاد یک جامعه شایسته، باید مسئولیت‌ها و حقوق اولیه توسط نهادهای حاکمیتی و افراد جامعه به صورت متقابل پوشش داده شود (پانیچاس^۱، ۲۰۰۰، ص ۵۸). جامعه شایسته بر مبنای ساختارهای اخلاقی، منطقی و شناختی پایه‌گذاری می‌شود. ساختار اخلاقی بیان می‌کند از بین بردن شر از ترویج خیر ضرورت بیشتری دارد. این ایده با دلیل منطقی تقویت می‌شود که بر اساس آن ارزش‌های خاصی مانند احترام و اعتماد کارکردهای جانبی رفتار هستند و نمی‌توان آن‌ها را با امیال شخصی مطالبه کرد. همچنین ساختار شناختی بیان می‌کند همان‌طور که تشخیص بیماری آسان‌تر از سلامتی است، تشخیص نگرش‌های تحقیرآمیز آسان‌تر از نگرش‌های محترمانه است. همگرایی ساختارهای سه‌گانه نشان می‌دهد، اعتماد و نجابت رابطه تنگاتنگ و عمیقی با هم دارند و چارچوبی که آن را محدود می‌کند، احترام است (اپسفورد^۲ و همکاران، ۲۰۱۸، ص ۹)؛ لذا تأثیرگذاری افراد جامعه بر یکدیگر، احترام، حیا و نجابت را در جامعه فرهنگ‌سازی می‌کند. خروجی فرایندها در یک جامعه شایسته باید نشان دهد، چگونه می‌توان از افراد جامعه در مقابل چالش‌های زیست اجتماعی مراقبت و محافظت نمود. یک جامعه شایسته باید سرمایه اجتماعی را تقویت و ترویج کند تا مجموعه‌ها و نهادهای اجتماعی کوچک‌تر را به یکدیگر پیوند دهد. به‌طور کلی، مردم باید در محیط‌های اجتماعی احساس امنیت کنند، امنیت شغلی داشته باشند و از نظر اقتصادی ایمن باشند تا باتکیه بر قانون، نهادهای دولتی از آن‌ها در برابر برخوردهای ناعادلانه محافظت نمایند (ابوت و همکاران، ۲۰۱۶، ص ۸۲۰). تبلور و تعمیق جامعه شایسته با در نظر گرفتن راهبردهای پیشگیرانه، ترویجی، حمایتی و انتقالی محقق می‌گردد (رحمانی و هاشمی، ۱۳۹۷، ص ۱۸). یکی از جامع‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه جامعه شایسته، مربوط به اپسفورد و همکاران (۲۰۱۵) است که

1 Panichas

2 Sapsford

ساختار کلی جامعه شایسته را در ۴ بعد امنیت اقتصادی، یکپارچگی اجتماعی، انسجام اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی دسته‌بندی نموده و به‌عنوان بخشی از فرایندهای بنیادی در تشکیل جامعه شایسته در کشورهای در حال توسعه معرفی گردید که در آن امنیت اقتصادی و انسجام اجتماعی پایه‌های ساختاری را فراهم می‌کند. دو مورد اول کیفیت جامعه را در سطح یکپارچگی سیستم و دو مورد دیگر نحوه ادغام افراد در ساختار اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کنند. یکی از نتایج مهم نشان داد، فرایندهای یکپارچگی اجتماعی، به‌عنوان زیربنای دیگر فرایندها، از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است. یکپارچگی اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی برای عملکرد یک جامعه شایسته ضروری است، یک جامعه پایدار، باید منسجم و فراگیر باشد تا بتواند قابلیت‌های اعضای خود را ایجاد کند و امنیت اقتصادی را برای همه شهروندان خود فراهم کند. امنیت اقتصادی منابع مادی را فراهم می‌کند که از توانمندسازی و شمول اجتماعی حمایت می‌کند. همچنین انسجام اجتماعی، از طریق کمک به توسعه اقتصادی پایدار و نهادهای اجتماعی کارآمد، پایه‌ای اساسی برای امنیت اقتصادی فراهم می‌کند؛ لذا ابعاد گفته شده همگرایی و همپوشانی مناسبی باید یکدیگر دارند. به‌عنوان مثال سرانه درآمد ناخالصی ملی که در فرایند امنیت اقتصادی قرار دارد، با نابرابری درآمد یا ثروت (ضریب جینی) تحت انسجام اجتماعی و فقر ناخالص تحت یکپارچگی اجتماعی تکمیل می‌شود. جمعیت مطالعات کتابخانه‌ای نشان داد در ساختار حکومتی کشورهای غربی شاخص‌های ارائه شده در جدول (۱)، به‌عنوان زیربنای تشکیل جامعه شایسته است.

جدول (۱): شاخص‌های جامعه شایسته در جوامع غربی

رفاه فردی و اجتماعی	درک و ارزیابی از دموکراسی
مهاجرت‌پذیری متوازن	ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی
تغییر آب‌وهوا و انرژی	سلامتی و تندرستی
مراقبت‌های بهداشتی	اعتماد به مؤسسات و نهادهای حکومتی
عدالت	تحصیلات و شغل
رفاه فردی و اجتماعی	سرمایه اجتماعی
مهاجرت	شرایط خانوار
امنیت شغلی	مشارکت شهروندان و دموکراسی
اخلاق اقتصادی	ویژگی‌های اجتماعی - جمعیتی

جامعه شایسته در ساختار حاکمیتی اسلام

رهنمودهای قرآن کریم در بیان ویژگی‌های جامعه آرمانی اسلام، اهدافی همچون عدالت، مودت و همدلی، آرامش و امنیت، احسان و نیکی به هم نوع و خدامحوری را نمایان می‌سازد که دارای شاخص‌هایی مانند گرایش و ایمان آگاهانه و مسئولانه؛ اخلاص و ارزش‌های والای انسانی و اخلاق؛ قانون‌گرا و قانون‌مدار؛ رعایت‌کننده حقوق متقابل اجتماعی؛ مشارکت با حاکمیت در ارتقای سرنوشت جامعه؛ جامعه جست‌وجوگر و مبتکر؛ جامعه متعادل و متوازن؛ جامعه دانش و صنعت؛ جامعه بهداشت جسمی و روانی، جامعه دلیل و برهان؛ جامعه عمران و آبادانی؛ جامعه نظارت بر روند کارها و محاسبه از خود است (کرمی، ۱۳۸۱، ص ۲۴). همچنین با توجه به آیات قرآن کریم می‌توان این چنین برداشت نمود که قدرت بر انجام امور، امانت‌داری، پاسداری، دانایی و دانش انجام امور، تعهد در کنار تخصص، پاکدستی و درستکاری در انجام وظایف به‌عنوان معیارهای شایستگی در جامعه معرفی شده است (گنجعلی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۱۰۴). یکی از شاخص‌های حکومت علوی قانون‌مداری یا حاکمیت قانون است. منظور از قانون‌مداری، اعمال قوانین الهی در همه عرصه‌ها و بر همه افراد است. امام علی (ع) در خطبه ۱۰۵ نهج‌البلاغه، قانون و قانون‌گذاری را در حکمرانی شایسته، منحصر به خداوند و یا کسانی که از طرف خداوند باشند، نسبت داده‌اند و بیان داشتند، حکمرانان تنها مجری آن‌ها هستند. همچنین ایشان در خطبه ۱۲۶ نهج‌البلاغه، بیان داشتند حکمرانی شایسته، پیش از هر چیز پاسخ‌گویی را به‌عنوان یک تکلیف، در برابر خواسته‌های خداوند می‌داند؛ زیرا در حکمرانی شایسته، باید تمامی حرف‌ها و عمل‌ها بر مبنای رهنمود مکتب و الهام گرفته از دین باشد. از طرفی دولت، نهادهای مدنی و بخش خصوصی و آحاد اجتماعی در برابر همدیگر و خداوند باید پاسخگو باشند. همچنین در حکمرانی شایسته، مصالح عمومی شرط اساسی در اجرای شاخص شفافیت است. در واقع آزادی جریان اطلاعات، باید مبتنی بر راست‌گویی و صداقت بوده و تضمین‌کننده رشد و کمال انسان باشد. در ساختار مبارزه با فساد، حکمرانی شایسته نیازمند روش‌های نظارتی و بازرسی و پیاده‌سازی احکام مبتنی بر حلال و حرام است. یکی دیگر از شاخص‌های دینی در حکمرانی شایسته توجه به بهره‌وری است که باید به‌صورت همزمان از ظرفیت‌های مادی و معنوی استفاده شود. کرمی (۱۳۹۷)، بیان داشت از دیدگاه امام خمینی، همواره میان فرد و جامعه تعامل برقرار است؛ به عبارت دیگر، ایشان

شکل‌گیری و رشد اجتماعی و فردی رفتارهای انسانی را در ارتباط متقابل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی می‌دانند. به صورت کلی، حاکمیت قانون الهی، تکامل انسان، مردم‌سالاری دینی، ایجاد و حفظ نظم، برقراری امنیت، ایجاد آزادی، برقراری عدالت، شایسته‌سالاری، استقلال، ایجاد و تقویت وحدت، از مهم‌ترین شاخص‌های جامعه آرمانی است. کرمی، ۱۳۹۷، ص ۸)

در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)، پارامترهای یک فرد در اجرای مسئولیت‌ها برای ایجاد یک جامعه شایسته را در داشتن ایمان و داشتن باور به استعانت پروردگار، داشتن تقوی، پایبندی به عهد و پیمان و عمل به تعهدات، قانون‌پذیر بودن و عدم دخالت نمودن تصمیمات و اهداف شخصی در مسئولیت‌های مردم‌محور، دشمن‌ستیزی و شناخت با بصیرت بدخواهان درون جامعه و بیرون از آن، عدم برتری میان آحاد جامعه با توجه به پایگاه اجتماعی و سطح فرهنگی، شجاعت داشتن در برملا نمودن متخلفان در هر مسند و مسئولیتی، مورد توجه قرار داده‌اند. به طور کلی کلیدواژه‌هایی که می‌تواند به پایه‌گذاری یک جامعه شایسته در حکومت‌هایی با ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی منجر شود را می‌توان در جدول (۲)، خلاصه نمود.

جدول (۲): شاخص‌های جامعه شایسته در حکمرانی دینی

آگاهی داشتن به مصالح و توانایی اجرایی نمودن آن	یقین داشتن به خدا
فرهنگ‌سازی در کاربردی نمودن مهارت‌های فنی	صداقت و درستی در انجام وظایف
برقراری عدالت	نفی خویشاوندگرایی
توجه به بلوغ عقلی و جسمی آحاد جامعه	نفی ظلم و ستم
پیش‌بینی و آینده‌نگری	ریاست‌طلب نبودن
دغدغه‌مندی در صرفه‌جویی منابع ناپایدار	کسب مقبولیت و اعتماد مردم
امین بودن و امانت‌داری	در اولویت بودن علم و دانایی در تحقق امور
اخلاص در کارداشتن و همه چیز را از خدا دانستن	شفافیت‌سازی و اطاعات‌پذیری در مقابل مطالبات
دیدن مسئولیت به عنوان امانت الهی	عظوفت و مهربانی در وظایف و مسئولیت‌ها
لزوم تطابق قول با فعل (وفای به عهد داشتن)	فرهنگ انتقادپذیری و پذیرفتن ضعف‌ها

از ویژگی‌های دیگر حکمرانی شایسته می‌توان به آزادی ادیان الهی اشاره نمود که با فرهنگ‌سازی مناسب می‌تواند امنیت ادیان مذهبی برای بسیاری از ساختارهای دیگر همسو نماید. در حکمرانی شایسته شجاعت در برابر غیر خدا به عنوان یک عامل اقتدار آفرین و قدرت افزا شناخته می‌شود که

می‌تواند عزت و اقتدار ملی را در سطح جامعه نهادینه‌سازی نماید. در واقع در تمامی ساختارهای توسعه‌ای کشور باید نظام شایستگی با نظام تخصص آفرینی هم‌آمیختگی دارد. شئون قضایی و یکسان بودن در برابر قانون، یکی دیگر از شاخصه‌های حکمرانی شایسته است که می‌تواند اعتماد آفرینی و پشتوانه مناسبی از سوی جامعه ایجاد نماید. یکی از شاخصه‌های حکمرانی شایسته، احیاء روحیه تحقیق و علم‌گرایی و ستیز با جهل، خرافه و بدعت‌ها و سنت‌های جاهلانه است که ممکن است توسط دشمنان بیرونی نظام به‌عنوان یک عامل بازدارنده در دستیابی به اهداف تعالی‌بخش علمی مورد توجه بوده است. در یک جمع‌بندی و نگاه دیگر می‌توان مردم‌سالاری حق‌مدار، مشارکت‌پذیری، مردم‌داری و مردم‌دوستی، عدالت‌گرایی را از مهم‌ترین شاخص‌های حکمرانی شایسته بیان نمود. از طرفی با توجه به مبانی دینی، شاخصه عدالت در حکمرانی اصلی‌ترین شاخصه و شرط لازم و کافی آن محسوب می‌شود.

پیشینه پژوهش

عیوضی و پوردانش (۱۴۰۰)، در پژوهش خود بیان داشتند، شاخص‌های جامعه اسلامی آرمانی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبتنی بر عدالت‌محوری، اخلاق‌مداری، برخورداری از اقتصاد پویا، پرهیز از سطحی‌نگری، پایبندی به اخلاق عمومی و رفتار اجتماعی، امر به معروف و نهی از منکر، ضدسلطه و استکبار، حرکت در مسیر انقلاب، هویت و استقلال ملی، مسئولیت‌پذیری، سلامت اعتقادی، اخلاقی و عملکردی است. آبوت و همکاران (۲۰۱۵)، برای اندازه‌گیری جنبه‌های جامعه از جمله ارزیابی‌های اقتصادی، اعتماد به نهادها، نگرش نسبت به گروه‌های اقلیت و مشارکت اجتماعی و سیاسی با بررسی داده‌های اطلاعاتی در چارچوب بانک جامعه اطلاعاتی اروپا^۱، ابعاد جامعه شایسته را در سطح کشورهای غربی در ۴ بعد انسجام اجتماعی، یکپارچگی اجتماعی، توانمندسازی اجتماعی و امنیت اقتصادی بررسی نمودند. بررسی‌ها نشان داد، کشورهایی مانند فرانسه و انگلستان در زمینه یکپارچگی اجتماعی پایین‌تر از حد متوسط هستند، نرخ نسبتاً پایینی از حضور اماکن مذهبی (کلیسا) را گزارش می‌دهند. همچنین عکس این نتیجه برای کشورهای غربی مورد تأیید قرار گرفت. به‌عنوان یک نتیجه مهم، نویسندگان بیان داشتند، امتیاز و تأثیرگذاری ابعاد چهارگانه برای هیچ‌یک از کشورهای اروپایی به‌صورت جامع وجود نداشته است. به‌عنوان مثال کشورهای سوئیس و فنلاند از نظر امنیت اقتصادی و انسجام اجتماعی در مقایسه

1 European Social Survey

با بسیاری از کشورها عملکرد خوبی داشتند، اما از نظر یکپارچگی اجتماعی امتیاز نسبتاً پایینی دارند. از سوی دیگر، ایسلند در زمینه امنیت اقتصادی و توانمندسازی امتیاز نسبتاً پایینی داشته؛ اما در یکپارچگی اجتماعی امتیاز بالایی کسب نمود. در بررسی میزان اهمیت ابعاد چهارگانه جامعه شایسته، مخاطبین یکپارچگی اجتماعی را نسبت به سایر ابعاد قابل‌اهمیت‌تر دانستند. در ادامه نویسندگان شاخص‌های فرایندهای چهارگانه را در پژوهشی مستقل (۲۰۱۹) مورد بررسی قرار دادند. در فرایند امنیت اقتصادی به عوامل عدم وابستگی مالی، مراودات بین‌المللی، دستمزد اجتماعی و پوشش نیازهای اولیه، در فرایند انسجام اجتماعی به عوامل قوانین و مقررات، حاکمیت تأثیرگذار، گروه‌های مدنی و اعتماد عمومی، در فرایند یکپارچگی اجتماعی عوامل رعایت حقوق اجتماعی، فقرزدایی، امنیت شغلی، خانواده و گروه‌های تعهد آفرین و همچنین در فرایند توانمندسازی اجتماعی عوامل آموزش و فراگیری تخصص، سلامت عمومی و کنش‌های رفتاری و روانی مورد بررسی قرار گرفت.

روش‌شناسی پژوهش

هدف از این پژوهش، شناسایی راهبردهای جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران است. این مقاله با توجه به هدف تحقیق، کاربردی و از یک رویکرد تحقیق ترکیبی بر مبنای روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل تعداد ۱۲ نفر از خبرگان به شرح جدول (۳) است.

جدول (۳): اطلاعات خبرگان پژوهش

مدرک تحصیلی	فراوانی	سمت	فراوانی	سابقه و تجربه شغلی	فراوانی
دکتر	۱۲	هیئت علمی دانشگاه	۱۰	۲۰-۲۵	۷
		کارشناس و تحلیلگر	۲	بیشتر از ۲۵	۵

ابزار گردآوری داده‌ها با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و با ترکیب تکنیک‌های ماتریس سوات^۱ و سواری فازی^۲ صورت گرفته است. ماتریس سوات یک ابزار مهم برای تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) یک سازمان برای کمک به

1 SWOT

2 Decision Making Trial And Evaluation

تصمیم‌گیری استراتژیک است و می‌تواند هر یک از استراتژی‌ها را به صورت زوجی در ساختار ماتریس سوات بیان نماید. فرصت‌ها به عنوان یک عامل خارجی بیان می‌کند چگونه می‌توان نقاط قوت خود را در راستای یک فرصت در رسیدن به جامعه شایسته تصویر نمود. همچنین تهدیدها بیان می‌کند علاوه بر چالش‌های بیرون از محیط، نقاط ضعف چه تهدیدهایی را نمایان تر می‌کند. در این ماتریس، بهره‌مندی از نقاط قوت برای به حداکثر رساندن فرصت‌ها با نماد SO، بهره‌مندی از فرصت‌ها برای غلبه بر نقاط ضعف با نماد WO، بهره‌مندی از نقاط قوت برای جلوگیری از تهدیدات با نماد ST و به حداقل رساندن نقاط ضعف و تهدید با نماد WT مشخص می‌شود؛ بنابراین هنگام تفسیر تجزیه و تحلیل SWOT، مهم است که به دنبال مواردی باشید که در آن نقاط قوت داخلی با فرصت‌های بازار خارجی موازی می‌شوند (لیو^۱ و همکاران، ۲۰۱۸، ص ۹۵). یکی از نکات منفی ماتریس SWOT این است که تنها به تحلیل داده‌های کیفی می‌پردازد و نمی‌تواند میزان تأثیرگذاری عوامل را بر ملاحظات استراتژیک مشخص نماید (وهب^۲ و همکاران، ۲۰۲۳، ص ۸۶۴)؛ لذا می‌توان با ترکیب آن با تکنیک‌های تأثیرگذاری چندمعیاره، نتایج آن را کاربردی‌تر نمود که در این پژوهش از تکنیک سوارای فازی^۳ استفاده شده است. روش سوارا که توسط کرسولین^۴ و همکاران (۲۰۱۰) معرفی شد، یکی از روش‌های پرکاربر در وزن‌دهی معیارهای ارزیابی است. ویژگی اصلی این روش، توانایی آن در برآورد ترجیحات تصمیم‌گیرندگان در مورد اهمیت ویژگی‌ها در فرآیند تعیین وزن است (مردانی^۵ و همکاران، ۲۰۱۷، ص ۲۷۹). در این روش، تعیین وزن نسبی معیارها به شرح زیر است:

(۱) رتبه‌بندی معیارهای ارزیابی به ترتیب نزولی اهمیت مورد انتظار: معیارهای ارزیابی بر اساس درجه اهمیت آن‌ها رتبه‌بندی می‌شوند، یعنی مهم‌ترین عامل به عنوان رتبه اول و کمترین معیار به عنوان رتبه آخر اختصاص داده می‌شود.

1 Liu

2Wahab

3 Fuzzy SWARA

4 Kersulienne

5 Mardani

(۲) به دست آوردن مقادیر میانگین جمع شده قضاوت متخصصان برای معیارهای ارزیابی: مقیاس مقایسه فازی ارائه شده در جدول (۴) برای تعیین امتیاز نسبی اهمیت معیارهای محسوس و ناملموس از اول تا آخر بر اساس نظرات کارشناسان اعمال می‌شود. پس از تعیین تمام نمرات نسبی معیارهای ارزیابی، قضاوت‌های ذهنی تصمیم‌گیرندگان با استفاده از میانگین‌های حسابی نمرات مربوطه تجمیع می‌شود. این نسبت اهمیت مقایسه‌ای مقادیر متوسط نامیده می‌شود.

جدول (۴): مقیاس زبانی و فازی برای معیارهای ارزیابی

مقیاس و مقادیر فازی	تعیین وضع موجود	مقیاس و مقادیر فازی	تعیین میزان اهمیت
(.80, 1, 1)	تأثیرگذاری بالا	(.70, 1, 1)	خیلی مهم
(.60, .75, .90)	تأثیرگذار	(.50, .75, 1)	مهم
(.40, .55, .70)	متوسط	(.30, .50, .70)	متوسط
(.20, .35, .50)	تأثیرگذاری کم	(.00, .25, .50)	کم‌اهمیت
(.0, .0, .30)	بدون تأثیر	(.00, .00, .25)	بی‌اهمیت

(۳) محاسبه مقدار ضریب، اوزان محاسبه‌شده فازی و وزن نهایی معیارها: اختلاف هر شاخص با شاخص قبل از خود (S_j) محاسبه و ضریب رشد هر شاخص با استفاده از رابطه (۱) تعیین می‌شود.

$$\tilde{K}_j = \begin{cases} \tilde{A} & j=1 \\ S_j \oplus \tilde{A} & j>1 \end{cases} \quad (1)$$

پس از محاسبه ضریب رشد، میزان اهمیت بازایی هر شاخص (\tilde{q}_j) طبق رابطه (۲) به دست می‌آید.

$$\tilde{q}_j = \begin{cases} \tilde{A} & j=1 \\ \frac{\tilde{q}_{j-1}}{\tilde{K}_j} & j>1 \end{cases} \quad (2)$$

با استفاده از خروجی \tilde{q}_j ، وزن نسبی معیارها از رابطه (۲)، مشخص خواهد شد.

$$\tilde{W}_j = \frac{\tilde{q}_j}{\sum_{j=1}^n \tilde{q}_j} ; \tilde{W}_j = (\tilde{w}_{jl}, \tilde{w}_{jm}, \tilde{w}_{ju}) \quad (3)$$

سپس وزن قطعی هر عامل با رابطه (۴)، حاصل می‌شود (ماوی^۱ و همکاران، ۲۰۱۷، ص ۲۴۱۱).

$$DF_{ij} = \frac{(U_{ij} - l_{ij}) + (m_{ij} - l_{ij})}{3} + l_{ij}$$

یافته‌های پژوهش

گویه‌های نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدها به تعداد ۷۳ کلیدواژه، با استفاده از مرور منابع و مطالعات کتابخانه‌ای احصاء و در اختیار جامعه خبرگی پژوهش قرار گرفت. به‌منظور بررسی روایی محتوایی گویه‌ها از روش والترز-باسل^۲ (CVI) استفاده شد؛ لذا گویه‌های تدوین شده برای تعیین میزان مرتبط بودن باهدف پژوهش مورد بررسی قرار گرفت تا مواردی که به بازمینی و یا حذف نیاز دارند، تعیین شود و به‌صورت همزمان نیز پیشنهادهای خبرگان نیز به‌صورت کلیدواژه احصاء شد. باتوجه‌به اینکه بررسی این گویه‌ها توسط ۱۲ نفر از خبرگان صورت گرفت، حد آستانه پذیرش CVI، ۰,۵۶، در نظر گرفته شد. اولین بررسی امتیاز ۰,۴۹ را ثبت نمود که در این مرحله تعداد ۱۶ کلیدواژه حذف، تعداد ۱۵ کلیدواژه ویرایش و تعداد ۱۲ کلیدواژه پیشنهادی خبرگان دریافت شد. پس از ثبت موارد اعلام شده از سوی خبرگان، امتیاز CVI ۰,۶۸ ثبت شد که باتوجه‌به اینکه این ضریب از حد آستانه ۰,۵۶ بزرگ‌تر است، روایی کلی گویه‌ها در پیل خبرگی پذیرفته شد؛ لذا گویه‌های نقاط قوت به تعداد ۱۹ مورد، گویه‌های نقاط ضعف به تعداد ۲۱ مورد، گویه‌های فرصت به تعداد ۱۱ مورد و همچنین گویه‌های تهدیدکننده به تعداد ۱۸ مورد در ساختار نهایی قرار گرفت. در گام دوم میزان اهمیت عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت و تهدید) با استفاده از تکنیک سوارای فازی بررسی و وزن نهایی (دیفازی شده) تعیین شد. همچنین به‌منظور توازن میان سطح اهمیت گویه‌ها با شدت

1- Mavi

2 Waltz & Bausell

تأثیرگذاری (شناخت وضعیت موجود) از ضرایب فازی در طیف ۵ سطحی در جدول (۴) انجام شد که خروجی این فرایندها به ترتیب در جداول (۵)، (۶)، (۷) و (۸) ارائه شده است.

جدول (۵): نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (نقاط قوت)

شناسه	نقاط قوت	اهمیت	شدت	ضریب
S1	بهره مندی از سرمایه انسانی مستعد و کارآمد	۰,۱۰۶	۳,۵۸۹	۰,۳۸۰
S2	وجود منابع معدنی و انرژی سرشار	۰,۱۰۱	۳,۲۱۴	۰,۳۲۵
S3	وجود انگیزه برای تحقق تعالی و پیشرفت در زمینه‌های مختلف	۰,۰۹۷	۲,۴۸۹	۰,۲۴۱
S4	پشتیبانی و همراهی جامعه در مواقع بحرانی	۰,۰۷۶	۳,۰۲۴	۰,۲۳۰
S5	وحدت جمعی حول هویت ملی با وجود مذاهب و اقوام مختلف	۰,۰۷۵	۴,۰۰۲	۰,۳۰۲
S6	امنیت نسبی در گستره جغرافیایی کشور	۰,۰۶۴	۴,۲۳۱	۰,۲۷۱
S7	ظرفیت متنوع محصولاتی کشور در زمینه صادرات	۰,۰۶۱	۲,۴۱۰	۰,۱۴۷
S8	تاب‌آوری در گذر از تحریم‌های سنگین اقتصادی	۰,۰۵۳	۳,۴۰۹	۰,۱۸۱
S9	رشد کشور در پیشرفت علمی نسبت به میانگین جهانی	۰,۰۴۶	۳,۱۸۹	۰,۱۴۷
S10	افزایش قدرت بازدارندگی با بهره‌گیری از ابزارها و بازیگران مختلف	۰,۰۴۲	۲,۵۸۷	۰,۱۰۹
S11	موقعیت راهبردی و ممتاز کشور	۰,۰۴۰	۳,۴۱۸	۰,۱۳۷
S12	ثبات در هویت ملی به‌عنوان مبنای ارزشی در ایران	۰,۰۳۹	۳,۲۴۸	۰,۱۲۷
S13	به‌کارگیری خلاقیت در زمینه‌های علمی، فناوری و صنعت	۰,۰۳۴	۲,۴۵۹	۰,۰۸۴
S14	توانایی جمعی و ملی غلبه بر تهدیدهای مختلف	۰,۰۳۲	۴,۵۶۹	۰,۱۴۶
S15	فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان و افزایش سهم آن‌ها در اقتصاد	۰,۰۳۰	۳,۲۵۳	۰,۰۹۸
S16	گسترده‌گی مساحت و شکل مناسب سرزمینی ایران	۰,۰۲۸	۴,۳۶۰	۰,۱۲۲
S17	افزایش عمق راهبردی کشور	۰,۰۲۷	۳,۷۴۸	۰,۱۰۱
S18	سطح آگاهی علمی و تخصصی در دستیابی به فناوری‌های نوین	۰,۰۲۵	۳,۸۹۷	۰,۰۹۷
S19	مزیت اقتصادی ارزان بودن تولید و نیروی کار	۰,۰۲۴	۳,۷۸۰	۰,۰۹۱

جدول (۶): نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (نقاط ضعف)

شناسه	نقاط ضعف	اهمیت	شدت	ضریب
W1	توسعه نامتوازن در بخش‌های مختلف کشور	۰,۰۷۶	-۳,۳۴۵	-۰,۲۵۴
W2	مشکلات زیست‌محیطی از جمله خشکسالی، بیابان‌زایی و محدودیت منابع آب	۰,۰۷۲	-۲,۴۸۹	-۰,۱۷۹
W3	ساختار اقتصاد سنتی و وابستگی بودجه دولت به منابع حاصل از صادرات نفت	۰,۰۶۹	-۳,۱۲۰	-۰,۲۱۵
W4	افزایش آسیب‌های اجتماعی در کشور (طلاق، اعتیاد، حاشیه‌نشینی و...)	۰,۰۶۵	-۳,۱۶۹	-۰,۲۰۶
W5	کاهش چشمگیر نرخ رشد جمعیت و پیر شدن جمعیت کشور	۰,۰۵۹	-۳,۶۵۸	-۰,۲۱۶
W6	سهم اندک در تجارت جهانی	۰,۰۵۸	-۳,۶۲۱	-۰,۲۱۰
W7	کاهش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد و کاهش ارزش پول	۰,۰۵۴	-۴,۰۲۵	-۰,۲۱۷
W8	ضعف در جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و خروج مستمر سرمایه از کشور	۰,۰۵۴	-۳,۲۴۸	-۰,۱۷۵
W9	رائت و انحصار اقتصادی و تمرکز امور در دولت	۰,۰۵۲	-۳,۷۸۲	-۰,۱۹۷
W10	فرسودگی زیرساخت‌های ارتباطی و حمل و نقل	۰,۰۵۲	-۲,۶۱۸	-۰,۱۳۶
W11	شکاف نسلی	۰,۰۵۱	-۳,۵۱۲	-۰,۱۷۹
W12	نبود سیستم بانکداری پیشرفته نسب به سایر کشورهای توسعه یافته	۰,۰۵۱	-۲,۲۷۵	-۰,۱۶۷
W13	کاهش سرمایه اجتماعی	۰,۰۴۶	-۲,۳۳۶	-۰,۱۵۳
W14	عدم توسعه بهنگام زیرساخت‌ها و تجهیزات مجازی	۰,۰۴۲	-۲,۲۲۴	-۰,۱۳۵
W15	چندصدایی و عدم یکپارچگی در سیاست خارجی	۰,۰۳۷	-۲,۰۱۵	-۰,۰۷۵
W16	ضعف در تولید محتوای ارزشی مناسب در فضای رسانه‌ای و فناوری	۰,۰۳۶	-۳,۰۲۱	-۰,۱۰۹
W17	عملکرد منفی برخی مسئولان و اثرگذاری آن در باورها و انگاره‌های جمعی	۰,۰۳۱	-۲,۴۵۱	-۰,۰۷۶
W18	ضعف در شفافیت، عدم پاسخگویی و در دسترس نبودن اطلاعات	۰,۰۲۸	-۳,۵۴۳	-۰,۰۹۹
W19	بستر چالش‌زای انتخابات و اختلاف‌های سیاسی	۰,۰۲۴	-۳,۱۸۳	-۰,۰۷۶
W20	ضعف گفتمان‌سازی مسالمت‌آمیز در روابط با کشورهای خارجی	۰,۰۲۳	-۲,۶۳۵	-۰,۰۶۱
W21	عدم توسعه نهادگرایی از جمله مشخص نبودن ساختار حزبی	۰,۰۲۱	-۴,۳۵۴	-۰,۰۹۱

جدول (۷): نتایج تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (فرصت)

شناسه	فرصت	اهمیت	شدت	ضریب
O1	پذیرش و ارزشمندی ارزش‌های انقلاب در انگاره‌های جمعی	۰,۱۲۳	۳,۸۴۳	۰,۴۷۳
O2	کاهش ذخایر منابعی جهانی با توجه به حجم عظیم منابع ایران نسبت به سایر کشورها	۰,۱۰۹	۳,۹۵۰	۰,۴۳۱
O3	صرفه اقتصادی کالاهای تولیدی و نیاز کشورهای در حال توسعه به کالاهای ساخت ایران	۰,۱۰۸	۳,۷۵۶	۰,۴۰۶
O4	مقرون به صرفه بودن استفاده از فناوری ایرانی برای کشورهای در حال توسعه	۰,۰۹۶	۳,۳۵۶	۰,۳۲۲
O5	بهرمندی از اشتراکات فرهنگی، تاریخی و دینی با همسایگان	۰,۰۸۹	۳,۵۲۷	۰,۳۱۴
O6	گسترش بعد رسانه‌ای و امکان صدور گفتمان ارزش‌های انقلاب اسلامی به دیگر ملتها	۰,۰۸۸	۳,۱۶۷	۰,۲۷۹
O7	تشکیل الگوی بازدارندگی در جهت تأثیرگذاری بر تحولات منطقه‌ای	۰,۰۸۴	۳,۰۲۸	۰,۲۵۴
O8	ظهور قدرت‌های جدید اقتصادی جهانی و کاهش هژمونی آمریکا	۰,۰۸۰	۳,۱۴۴	۰,۲۵۲
O9	همکاری بین‌المللی با برخی کشورهای همسو به منظور کاهش اثر تحریم	۰,۰۷۶	۳,۲۷۰	۰,۲۴۹
O10	حضور در سازمان‌های اقتصادی منطقه‌ای	۰,۰۷۴	۲,۹۵۸	۰,۲۱۹
O11	امکان‌پذیری سرمایه‌گذاری در کشورهای آسیب پذیر منطقه	۰,۰۷۳	۳,۵۹۱	۰,۲۶۲

جدول (۸): نتایج تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (تهدید)

شناسه	تهدید	اهمیت	شدت	ضریب
T1	تشدید جنگ ترکیبی دشمن	۰,۱۳۴	-۳,۸۷۴	-۰,۵۱۹
T2	گسترش سکولاریسم و تلاش برای کاستن از ارزش‌های جامعه ایرانی	۰,۰۹۹	-۳,۲۴۹	-۰,۳۲۲
T3	تخریب‌های غرب و اثرات منفی بر زیست اجتماعی ناشی از آن	۰,۰۸۱	-۳,۷۵۹	-۰,۳۰۴
T4	استفاده بهینه کشورهای منطقه از منابع مشترک اقتصادی به نسبت ایران	۰,۰۷۴	-۳,۵۱۵	-۰,۲۶۰
T5	در اختیار گرفتن بازارهای هدف صادراتی توسط سایر بازیگران	۰,۰۶۷	-۳,۷۴۶	-۰,۲۵۱
T6	نفوذ اطلاعاتی و تشدید فعالیت سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه	۰,۰۶۵	-۲,۷۲۵	-۰,۱۷۷
T7	منازعات هویتی و مذهبی در جهان اسلام به‌ویژه افراطی‌گری مذهبی	۰,۰۵۹	-۳,۱۵۹	-۰,۱۸۶
T8	جهانی‌سازی و کاهش اهمیت ارزش‌های هویت دینی	۰,۰۵۸	-۴,۱۸۹	-۰,۲۴۳
T9	گسترش فناوری‌های نوپدید و عدم آموزش صحیح جامعه	۰,۰۵۷	-۴,۰۲۵	-۰,۲۲۹
T10	فعالیت رسانه‌ها و شبکه‌های مجازی با القای ناامیدی و پررنگ کردن مشکلات کشور	۰,۰۵۴	-۳,۶۵۸	-۰,۱۹۸
T11	تعارض ارزشی با کشورهای منطقه	۰,۰۵۴	-۲,۳۵۸	-۰,۱۲۷
T12	حملات سایبری و آسیب پذیر بودن زیرساخت‌های حیاتی کشور	۰,۰۵۲	-۳,۱۲۰	-۰,۱۶۲
T13	افزایش نقش آفرینی رژیم صهیونیستی و عناصر تروریستی و نظام‌های حکمرانی	۰,۰۴۵	-۳,۴۷۶	-۰,۱۵۶
T14	تشدید اختلاف‌های مرزی در منطقه و اثرگذاری منفی بر روابط و افزایش تخصصات در منطقه	۰,۰۳۵	-۳,۰۵۳	-۰,۱۰۷
T15	تداوم حکمرانی کشورهای اقتدارطلب منطقه و بازیگران غیرهمسو	۰,۰۲۵	-۳,۴۶۹	-۰,۰۸۷
T16	نظام پولی و مالی غیر مرتبط با سامانه‌های بین‌المللی	۰,۰۲۳	-۴,۴۱۳	-۰,۱۰۱
T17	تشدید فشارهای حقوق بشری	۰,۰۱۲	-۳,۷۶۸	-۰,۰۴۵
T18	بی‌اعتمادی همسایگان به سیاست‌ها و عملکرد ایران	۰,۰۰۷	-۲,۹۹۲	-۰,۰۲۱

پس از شناسایی میزان اهمیت ساختارهای ۴ گانه ماتریس سوات، مجموع ضریب و همچنین ضریب نهایی در جدول (۹)، تعیین شد.

جدول (۹): ضرایب ساختار ماتریس سوات

ساختار ماتریس سوات	مجموع ضریب	ضریب نهایی
نقاط قوت	۳,۳۳۶	+۰,۱۰۸
نقاط ضعف	-۳,۲۲۸	
عوامل فرصت‌آفرین	۳,۴۶۱	-۰,۰۳۶
عوامل تهدیدکننده	-۳,۴۹۷	

برای ارزیابی بهتر باید ضریب اهمیت استراتژی‌های تهاجمی (OS)، استراتژی‌های رقابتی (TS)، استراتژی‌های محافظه کارانه (OW) و استراتژی‌های تدافعی (TW)، تعیین شود. ابتدا عملگرهای

راهبرد ساخت جامعه شایسته برای ارزیابی محیط‌شناسی کلی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج در جدول (۱۰)، تعیین شد.

جدول (۱۰): وزن و اهمیت عملگرهای راهبرد

عملگرهای راهبرد	ارزیابی	وزن و اهمیت نسبی
S+W (محیط داخلی)	+۰,۱۰۸	۰,۶۱۸
O+T (محیط خارجی)	-۰,۰۳۶	۰,۳۸۲
S+O (فضای مستعد و مفید)	۶,۷۹۷	۰,۰۵۷۴
W+T (فضای چالش‌برانگیز و مخاطره‌آمیز)	-۶,۷۲۵	۰,۴۲۶

در ادامه با توجه به میزان اهمیت هر یک از عوامل چهارگانه ماتریس سوات، استراتژی‌های چهارگانه تهاجمی، رقابتی، محافظه‌کارانه و تدافعی برای تعیین راهبردهای تشکیل جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران در جدول (۱۱) ارائه شد.

جدول (۱۱): راهبردهای جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران

استراتژی SO	استراتژی ST	استراتژی WO	استراتژی WT
S1O3	S13T3	W4O1	W1T4/ W1T5
S2O2	S5T7	W5O2/ W5O5	W4T8
S3O7	S5T1/ S12T1/ S14T1	W6O8/ W6O11	W5T2
S4O1/ S6O1	S7T5/S15T5	W7O3	W7T5
S17O4	S10T10	W2O5	W6T16
S11O8	S11T15		W8T4
S15O11	S17T13		W12T18
	S9T9		W11T9
	S12T5		W16T8
	S19T5		W20T13
	S12T8		
	S1T3		W13T10

لذا با توجه به ساختار تأیید شده، راهبردهای ۴ گانه به صورت جدول (۱۲) است.

استراتژی WT	استراتژی WO	استراتژی ST	استراتژی SO
<p>برنامه‌ریزی و اقدام عاجل در پیشی گرفتن از کشورهای منطقه در بهره‌مندی مؤثر از منابع و منافع به‌منظور در اختیار گرفتن بازارهای هدف صادراتی برای رونق در سطح جامعه و از بین بردن توسعه نامتوازن در کشور</p>	<p>برنامه‌ریزی در خصوص کاهش آسیب‌های اجتماعی در کشور باتوجه به سطح اعتماد عمومی در جامعه و همچنین پذیرش و مقبولیت ارزش‌های انقلاب در انگاره‌های جمعی</p>	<p>بهره‌مندی بهینه از خلاقیت در زمینه‌های علمی و فناوری به‌منظور کاهش تأثیر تحریم‌های غرب و خنثی نمودن پیامدهای منفی بر زیست اجتماعی ناشی از آن</p>	<p>بهره‌مندی از سرمایه انسانی مستعد و کارآمد به‌منظور حضور در بازارهای اقتصادی کشورهای همسایه باتوجه به صرفه اقتصادی کالاهای تولیدی داخلی</p>
<p>ارتقای سطح فرهنگی، زیست اجتماعی مناسب و توجه به ارزش‌های هویت دینی در ارتقای سطح معیشت و رفاه جامعه برای کاهش آسیب‌های اجتماعی در کشور</p>	<p>برنامه‌ریزی برای استفاده بهینه از امتیاز در اختیار داشتن حجم عظیم منابع د نسبت به سایر کشورها برای الگونمایی از کشورهای منطقه در جوانی جمعیت باتوجه به اشتراکات فرهنگی، تاریخی و دینی در افزایش نرخ رشد جمعیت</p>	<p>بهره‌مندی از وحدت جمعی حول هویت ملی با وجود مذاهب و اقوام مختلف در ایران برای تحت‌تأثیر قراردادن منازعات هویتی و مذهبی در جهان اسلام به‌ویژه افراطی‌گری مذهبی و ایجاد تصویری متحد و همگرا از جهان اسلام</p>	<p>وجود منابع معدنی و انرژی سرشار نسبت به سایر کشورها با در نظر گرفتن کاهش ذخایر منابعی جهانی برای به‌رسمیت شناختن قدرت و فضای راهبردی ایران در ایجاد تصمیم‌سازی‌های جهانی</p>
<p>توجه و برنامه‌ریزی برای توقف و کاهش رشد جمعیت کشور و تلاش برای افزایش رشد جمعیت باتوجه به برنامه‌ریزی و اهداف بلندمدت دشمن در کاستن از ارزش‌های جامعه ایرانی</p>	<p>برنامه‌ریزی در خصوص افزایش حضور در تجارت جهانی باتوجه به امکان‌پذیری سرمایه‌گذاری در کشورهای جنگ‌زده منطقه و همچنین ظهور قدرت‌های جدید جهانی</p>	<p>توانایی جمعی و ملی برای مقابله تهدیدهای مختلف با در اختیار داشتن ثبات در هویت ملی به‌عنوان مبنای ارزشی در ایران و خنثی نمودن جنگ ترکیبی دشمن</p>	<p>تشکیل الگوی بازدارندگی در جهت تأثیرگذاری بر تحولات منطقه‌ای باتوجه به انگیزه ملت برای تحقق تعالی و پیشرفت در زمینه‌های مختلف</p>
<p>پیشی گرفتن از سایر بازیگران منطقه‌ای برای در اختیار گرفتن بازارهای هدف به‌منظور ارتقای سرمایه‌گذاری و همچنین رونق اقتصادی در جهت کاهش تورم و جلوگیری از کاهش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد</p>	<p>حضور مؤثر در بازارهای منطقه باتوجه به صرفه اقتصادی کالاهای ایرانی به‌منظور هموار نمودن مسیر افزایش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد و ارتقای زیست اجتماعی آن‌ها</p>	<p>بهره‌مندی از مزیت اقتصادی ارزان‌بودن تولید و نیروی کار کشور در زمینه صادرات برای خنثی نمودن و کاهش اثرات منفی در اختیار گرفتن بازارهای هدف توسط سایر بازیگران</p>	<p>پذیرش و ارزشمندی ارزش‌های انقلاب در انگاره‌های جمعی با وجود پشتیبانی و همراهی مردم در مواقع بحرانی و همچنین با در نظر گرفتن امنیت نسبی در گستره جغرافیایی کشور</p>

استراتژی WT	استراتژی WO	استراتژی ST	استراتژی SO
<p>بازنگری در ساختار سیاست‌گذاری‌های نظام پولی و مالی کشور و همگرا نمودن آن با سامانه‌های بین‌المللی به منظور اعتماد آفرینی و افزایش سهم تجارت جهانی</p>		<p>خشتی نمودن فعالیت رسانه‌ها و شبکه‌های مجازی با القای ناامیدی و پررنگ کردن مشکلات با توجه به قدرت منطقه‌ای کشور و با استفاده از قدرت بازرندگی با بهره‌گیری از ابزارها و بازیگران مختلف</p>	<p>مقرون‌به‌صرفه بودن استفاده از فناوری ایرانی برای کشورهای در حال توسعه و زمینه‌سازی باتوجه به فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان و افزایش سهم آن‌ها در ایجاد امنیت</p>
<p>برنامه‌ریزی و ارتقای راهبردهای کلان سیاسی در کاهش بی‌اعتمادی همسایگان به سیاست‌ها و عملکرد ایران به منظور برطرف نمودن موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی و همچنین خروج سرمایه‌های داخلی از کشور</p>	<p>ارتقای گفت‌وگوهای مسالمت‌آمیز در روابط با کشورهای خارجی با در نظر گرفتن اشتراکات فرهنگی، تاریخی و دینی به‌ویژه با همسایگان و قدرت‌های مؤثر و اعتماد آفرین در مجامع بین‌المللی</p>	<p>بهره‌مندی از امتیاز و موقعیت ممتاز کشور در تعامل با کشورهای همسایه و قدرت‌های نوظهور به منظور تحت‌تأثیر قراردادن تداوم حکمرانی کشورهای اقتدارطلب منطقه و بازیگران غیر همسو</p>	<p>وجود موقعیت راهبردی و ممتاز کشور و شراکت در تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای و جهانی با ظهور قدرت‌های جدید اقتصادی جهانی و نزدیکی ایران به آن‌ها به منظور کاهش هژمونی آمریکا</p>
<p>ارتقای سطح همگرایی و همپوشانی مالی با نظام‌های پولی و مالی مرتبط با سامانه‌های بین‌المللی به منظور ارتقای سیستم‌های بانکداری پیشرفته همسو با سایر کشورهای در حال توسعه</p>		<p>بهره‌مندی از امتیاز و موقعیت ایجاد شده در افزایش عمق راهبردی کشور به منظور کاهش اختلاف‌های مرزی در منطقه و اثرگذاری منفی بر روابط بین‌المللی</p>	
<p>ارتقای سطح آگاهی‌ها و برنامه‌ریزی در خصوص شکاف نسلی با در نظر گرفتن دیدگاه و مطالبات بدنه جوان جمعیت باتوجه به گسترش فناوری‌های نوپدید و افزایش خطر عدم آموزش صحیح جامعه در مواجهه با تهاجم فرهنگی و سست نمودن بنیان‌های خانوادگی و هویت دینی</p>		<p>بهره‌مندی از ابزارها و امکانات ایجاد شده در زمینه رشد کشور در پیشرفت علمی نسبت به میانگین جهانی به منظور آموزش بهنگام و صحیح جامعه در بهره‌مندی از فناوری‌های نوظهور و کاربردی نمودن آن</p>	<p>افزایش عمق راهبردی کشور امکان‌پذیری سرمایه‌گذاری در کشورهای جنگ‌زده منطقه</p>

استراتژی WT	استراتژی WO	استراتژی ST	استراتژی SO
<p>برنامه‌ریزی بهنگام در جهت تولید محتوای ارزشی مناسب در فضای رسانه‌ای و فناوری ملی و همسو نمودن آن با پیشرفت‌های جهانی در جهت هماهنگی با فرآیند جهانی‌سازی اطلاعات و خنثی نمودن القای در تناقض بودن ارزش‌های هویت دینی با ایجاد جامعه شایسته</p>		<p>ثبات در هویت ملی به‌عنوان مبنای ارزشی در ایران برای ایجاد هماهنگی برای ایجاد بازارهای مرزی بین‌المللی با بهره‌مندی از تمامی ظرفیت‌های اقوام به‌منظور کاهش حضور فرهنگ‌های غربی در مناطق مرزی</p>	
<p>برنامه‌ریزی و اقدام به‌منظور کاهش اختلاف‌های مرزی در منطقه به‌ویژه در موقعیت جغرافیایی کشور و جلوگیری از اثرگذاری منفی آن بر روابط بین‌الملل و ایجاد ائتلاف‌های سازنده و ارتقای گفت‌وگوهای مسالمت‌آمیز در روابط با کشورهای پیشرفته و صاحب علم و فناوری و صنعت</p>		<p>مزیت اقتصادی ارزان‌بودن تولید و نیروی کار با بهره‌مندی از ظرفیت‌های اقتصاد و با توجه به سرمایه انسانی مستعد و کارآمد و همچنین فرهنگ غنی و ریشه‌دار اقوام کشور به‌ویژه در ایجاد بازارچه‌های مرزی در دادوستد کالاهای مختلف بدون حضور بازیگران غیر همسو</p>	

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش با استفاده از پنل تخصصی خبرگان، تعداد ۶۷ عامل برای تشکیل ماتریس سوات تأیید شد که با توجه به تکنیک سواری فازی و همچنین تعیین شدت تأثیرگذاری عوامل در محیط غیرقطعی، تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر تشکیل جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران، انجام شد. نتایج کلی نشان داد با توجه به ضریب نهایی در جدول (۹)، فضای حاکم

بر محیط داخلی، دارای ساختار مثبت و فضای حاکم بر محیط خارجی، دارای ساختار منفی است در واقع برای ساخت جامعه شایسته در جمهوری اسلامی، ایران نقاط قوت بر نقاط ضعف با ضریب $+0,108$ چیرگی دارد. در مقابل عوامل تهدیدکننده بر عوامل فرصت‌آفرین با ضریب $-0,036$ چیرگی دارد. همچنین باتوجه به اینکه مجموع ضرایب هر یک از ساختارهای چهارگانه ماتریس سوات بالاتر از حد آستانه ۳ می‌باشد، می‌توان گفت، هم‌اکنون عوامل داخلی و عوامل خارجی با یکدیگر در یک ساختار متوازن قرار گرفته است. همچنین جدول (۱۰) نشان داد، ضریب تأثیرگذاری و چیرگی محیط داخلی به مراتب از محیط خارجی بالاتر است؛ یعنی برای ایجاد جامعه شایسته، باید به محیط داخلی جامعه بیشتری شود. همچنین در ایجاد جامعه شایسته فضای مستعدتری وجود دارد. البته نزدیکی ضرایب ارزیابی فضای مستعد و مفید با فضای چالش‌برانگیز و مخاطره‌آمیز، باید به‌عنوان یک مسئله مهم در نظر گرفته شود. خروجی سوارای فازی نشان داد وزن و اهمیت محیط داخلی به مراتب از محیط خارجی بالاتر است. همچنین اهمیت فضای مستعد و مفید از فضای چالش‌برانگیز و مخاطره‌آمیز بالاتر است؛ لذا استراتژی‌های چهارگانه ماتریس سوات برای تشکیل جامعه شایسته در جمهوری اسلامی ایران متناسب با میزان همگرایی و همپوشانی هر یک از عوامل تشکیل شد. به‌عنوان نمونه از استراتژی‌های تلافی یافته نقاط قوت و فرصت می‌توان به سرشار بودن کشور از نیروی انسانی مستعد به‌منظور تولید کالای مقرون‌به‌صرفه برای کشورهای در حال توسعه، بهره‌مندی از منابع غنی در کشور باتوجه به کاهش ذخیره منابع جهانی، وجود انگیزه برای تحقق تعالی و پیشرفت برای تشکیل الگوهای بازدارندگی در جهت تأثیرگذاری بر تحولات منطقه، تمرکز بر ظرفیت متنوع محصولات کشور در زمینه صادرات باتوجه به مقرون‌به‌صرفه بودن استفاده از فناوری ایرانی به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه، بهره‌مندی از ظرفیت ممتاز و موقعیت راهبردی کشور برای همسویی با قدرت‌های جدید اقتصادی با مدنظر قرار دادن فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان اشاره نمود. از استراتژی‌های تلافی یافته نقاط قوت و تهدید می‌توان به بهره‌مندی و به‌کارگیری خلاقیت‌ها در زمینه‌های علمی و فناوری و صنعت برای کاهش تحریم‌های مخرب و بی‌اثر نمودن اثرات منفی آن بر زیست اجتماعی کشور، خنثی نمودن منازعات هویتی و مذهبی باتوجه به وحدت جمعی حول هویت ملی در کشور، مقابله با جنگ ترکیبی دشمن با وجود ثبات در هویت ملی به‌عنوان مبنای ارزشی، وحدت جمعی حول

هویت ملی و توانایی جمعی در مقابله با تهدیدات، حضور قدرتمند در بازارهای هدف با وجود داشتن منابع غنی و بهره‌مندی از سرمایه انسانی مستعد و کارآمد و همچنین خنثی نمودن فعالیت شبکه‌های معاند با بهره‌مندی از افزایش قدرت بازدارندگی با توجه به بازگیران نیابتی در سطح منطقه اشاره نمود از تلافی استراتژی‌های نقاط ضعف و فرصت می‌توان به افزایش سهم و همکاری در تجارت جهانی با وجود کاهش قدرت‌های غربی و ظهور کشورهای قدرتمند اقتصادی جدید با همگرایی اشتراکی مؤثر با ایران، مقابله با آسیب‌های اجتماعی با توجه به مقبولیت و ارزشمندی عملکرد انقلاب، مقابله با پیری جمعیت و افزایش زادوولد با ایجاد مشوق‌های مالی و اقتصادی و برنامه‌ریزی بهنگام برای استفاده مؤثرتر از منابع عظیم مادی و تحقق گشایش‌های اقتصادی اشاره نمود. همچنین از استراتژی‌های تلافی یافته نقاط ضعف و تهدید می‌توان به تلاش برای توازن توسعه و پیشرفت در گستره جغرافیایی کشور با پیشی گرفتن از کشورهای منطقه در استفاده بهینه از منابع مشترک اقتصادی و حضور مؤثرتر در بازارهای هدف، مقابله با شکاف نسلی در سطح جامعه با ارتقای ارزش‌های هویت دینی و آموزش صحیح و متوازن جامعه در خصوص فناوری‌های نوظهور، مقابله با کاهش سرمایه اجتماعی (مانند اعتماد) با مدیریت فعالیت‌های رسانه، بهبود عملکرد دولت، شفافیت و پاسخگویی و تلاش برای کاهش منازعات هویتی و دینی و همچنین همسو نمودن نظام پولی و مالی کشور با سامانه‌های بین‌المللی به منظور جذب سرمایه‌های خارجی، ارتقای سیستم بانکداری و انحصار زدایی از عملکرد دولت در حوزه اقتصاد نام برد.

لذا با توجه به استراتژی‌های تدوین شده، پیشنهاد می‌شود متولیان اجرایی نمودن ساختار جامعه شایسته با مدنظر قراردادن اهمیت هر یک از عوامل احصا شده، استراتژی‌های بهینه خود را با توجه به موقعیت‌های زمانی و مکانی خود برنامه‌ریزی و اجرایی نمایند. همچنین با تمرکز بر محیط داخلی کشور، به نقاط قوت و ضعف اشاره شده توجه بیشتری نمایند.

فهرست منابع

- Sapsford, R. Abbott, P. & Wallace, C. (2018). The Decent Society Index Mark 1: Constructing the Index, Available SSRN: <https://ssrn.com/abstract.3123260>.
- Townsend, Peter. (۱۳۹۷). Building a Decent Society, Rethinking the Role of Social Security in Development, translated by Mikael Azimi, Tehran: Scientific and Cultural Publications. [in persian]
- Kerami, Soraya. (2017). The ideal society from the perspective of Imam Khomeini (RA), Huzoor magazine, number 25. [in persian]
- Ayouzi, Mohammad Rahim and Pourdaneh, Seyed Samer. (۱۴۰۰). Understanding the theoretical foundations and dimensions of the Islamic society in the intellectual system of the Supreme Leader, the second national conference on Islamic governance, Shahid Beheshti School of Governance. [in persian]
- Kerami, Ali. (1381). Idea of the ideal society from the perspective of the Qur'an, Farhang Jihad specialized magazine, number 28. [in persian]
- Ganjali, Asadullah, Timourian, Morteza, Abdul Hosseinzadeh, Mohammad. (2012). Investigating competency standards in Quran, Islam and management researches, 1(3):114-91. [in persian]
- Alavi Tehrani, Mohammad. (۲۰۱۷). People in a worthy society, Fars Al Mominin Foundation. [in persian]
- Rahmani Ali and Hashemi, Seyyed Mohammad. (۲۰۱۷). Social supports in decent work, Social Welfare, ۱۸ (۶۹):۹-۵۳. [in persian]
- Sapsford, R. Abbott, P. & Wallace, C. (2019). the Decent Society Index Mark 2: Constructing the Index <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3123260>.
- Abbott, P. Wallace, C. & Sapsford, R. (2017). Socially Inclusive Development: The Foundations for Decent Societies in East and Southern Africa, Quality of Life Aims and scope, 12(7), PP 813-839.
- Glos, A. (2019). Trust in the Decent Society, The Institute for Human Sciences Junior Visiting Fellows' Conference Proceedings, Austria.
- Abbott, P. Wallace, C. & Sapsford, R. (2016). The decent society. London: Routledge.
- Abbott, P. Wallace, C. and Sapsford, R. (2015). A Decent Society, in European Social Survey Measuring and Reporting on Europeans' Wellbeing: Findings from the European Social Survey. London: ESS, ERIC.
- Panichas, G.E. (2000), Rights, respect, and the decent society, Journal of Social Philosophy, 31 (1), PP 51-67

- Liu, G. Zheng, S. Xu, P.& Zhuang, T.(2018). An ANP-SWOT approach for ESCOs industry strategies in Chinese building sectors, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 93(18), PP 90-99.
- Mardani, A. Nilashi, M. Zakuan, N. Loganathan, N. Soheilrad, S. Saman, M.Z.M. and Ibrahim, O.(2017), “A systematic review and meta-analysis of SWARA and WASPAS methods: theory and applications with recent fuzzy developments”, *Applied Soft Computing*, 57(24), PP 265-292.
- Wahab, S.N., Singh, J.,& Subramaniam, N.(2023). Telemedicine implementation framework for Malaysia: An integrated SWOT-MCDM approach, *Health Policy and Technology*, 12(4), PP859-876
- Mavi, R.K. Goh, M. and Zorbakhshnia, N. (2017), “Sustainable third-party reverse logistic provider selection with fuzzy SWARA and fuzzy MOORA in plastic industry”, *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 91(58), PP 2401-2418.
- Kersulienė, V. Zavadskas, E.K. and Turskis, Z. (2010), “Selection of rational dispute resolution method by applying new step-wise weight assessment ratio analysis (SWARA)”, *Journal of Business Economics Management*, 11(2), PP 243-258.

